

Recenzia

Jonáš Gruska, Ester Mládenková 2025: Aha, lišajník! Malý atlas lišajníkov Slovenska.

LOM. Tlač Helbich, a.s. Brno. ISBN 978-80-974055-1-9. 151 strán + 32 strán preklad štúdie Davida Griffithsa: Queer teória lišajníkov.

Na našom knižnom trhu sa v lete objavila útlá knižka s optimálnym rozmerom do ruky či do batoha – sprievodca najbežnejšími druhmi lišajníkov u nás. Ide o ďalší autorský počin Jonáša Grusku, ktorého symbiotické organizmy – lišajníky, zaujali v zime 2021 na múrikoch bratislavskej Petržalky a tento záujem pretavil do svojej lichenologickej prvotiny Petržalské lišajníky. Keďže mu chýbal moderný, jednoduchý a prístupný atlas v slovenčine pre začiatočníkov, proaktívne sa rozhodol, že ho vyrobí.

V textovej časti uvádza podstatné a zaujímavé fakty, opisuje, čo sú lišajníky, osobitne sa venuje tvarom ich stielok (znak, ktorý si všimneme ako prvý), rozmnožovaniu, substrátom, využitiu v praxi, ich bioindikačným vlastnostiam a opisuje základné postupy pre identifikáciu druhov. Osobitnú kapitolu venuje lichenológii na Slovensku, v ktorej ma zaujal citovaný text z práce Jozefa Božetecha Klemensa z roku 1866, z ktorého je evidentný obdiv autora k týmto častokrát prehliadaným organizmom. Na konci tejto kapitoly nevynecháva ani tému občianskej vedy „citizen science“, v rámci ktorej sa každý môže zapojiť do mapovania diverzity lišajníkov Slovenska v rámci projektu Lišajníky Slovenska – Lichens of Slovakia na platforme iNaturalist (založil ho František Bednár). Nosnej časti knižky – atlasu, predchádza časť vysvetľujúca, ako atlas používať. Každému druhu v atlase venuje Jonáš Gruska dvojstránku – naľavo štruktúrovaný text a napravo veľmi pekné fotografie s mierkami. Rada by som na tomto mieste pripomenula, že fotografiu diskovníka *Xanthoria aureola*, ktorej autorom je Jonáš Gruska, si vybrali autori svetového mena Robert Lücking a Toby Spribille do svojej knihy „The lives of lichens. A natural history“ (Princeton University Press, 2024). A za touto fotografickou časťou nájdeme slovník pojmov s textovým i obrazovým vysvetlením. Autor nevynechal ani register latinských, slovenských a českých mien vyobrazených lišajníkov. Keď prejdeme zoznam literárnych zdrojov, z ktorých čerpal, je zrejmé, že prešľudoval veľmi peknú kombináciu recentných, subrecentných a historických zdrojov. Obsah obohacuje preložený text Davida Griffithsa „Queer theory for lichens“, v ktorom sa čitateľ oboznámi s rôznymi aspektami symbiotického spôsobu života. Autorkou vizuálu malého atlasu lišajníkov a krásnych kresieb je Ester Mládenková.

Pri svojej práci sa autor veľa pýtal a konzultoval so širokým spektrom odborníkov. Zaujímá ho spätná väzba – za týmto účelom pripravil webové sídlo „lisajniky.sk“, kde môžeme obsah knihy nájsť v elektronickej verzii. Knižka je dostupná napríklad v kníhkupectve Artforum (Bratislava), Brot (Bratislava), Artmap (Brno, Praha) alebo online na LOMe: <https://store.lom.audio/products/aha-lisajnik>. Odporúčam stredoškolským aj vysokoškolským pedagógom aj všetkým študentom, ktorí sa potrebujú pripravovať na skúšky z poznávania organizmov.

ANNA BÉREŠOVÁ